

[Musculus:]
Imod
Ecteskabs Dieffle.
1557

Def. Foll. D1. & Dviii.

4,-76. DA Box

LN 1178
ex. 1
M

M. D1 & D8 mgl.

Jmod Ecteſkabs Dieffle.

Fordanſkit aff Nicolao Pal-
ladio Aar etc. M. D. Lvii.

Friderici Münteri
1827

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Det Første Forgifftige Anslag met huilcket Ecte-skabs Dieffuel paa griber / det Hellige Trefoldigheds raad / aff huilcket Gud saa siger. Det er icke gaat / at Mennisken er alene etc.

FOrst ville wi see huorledis Ecteskabs Dieffuel legger sig først imod Mendene / och siden huorledis hand frister Quinderne / Der til giffuer Mosi text oss aarsage / som wi ville tage oss faar / oc wi ville inted tale om Quinderne / før end wi komme til Eua skabning.

Den tid Gud haffde skabt Himmel oc Jord / oc alle Creatur / oc paa den siette dag / effter den gandske Hellige Trafoldigheds raad / formerit och giort Mennisken effter sit Billede / seer Guddoinmelig Matestet i samme trende Personers raad och det er icke gaat Mennisken skal vere

 alene /

alene / Men Concluderer oc beslutter ath hand vil gøre hannem en Methielp / som kand vere hoss hannem / Dette er Ecteskabs fundament/begyndelse, oc oprindelse / Huor aff wi kunde lettelige forstaa huor megit høyre/ herligere oc verdigere Mandens oc Quindens tilhobe bindelse i Ecteskab bør at actes end alle andre Creaturs samenløb oc beblandelse.

Det beuiser ocsaa forfarenhed/huorledis Gud haffuer indplantet vdi Menniskens Hierte saadan sit forsæt oc raad / Ath de ocsaa vden Guds ord / effter naturens tilbøyelse haffue værit tho oc tho til sammen i Ecteskab /ocsaa hoss de grouiste och wlerdiste Hedninger/ och haffue hadit den wskyldelige beblandelse /oc huldit den wtilbørlige/ och haffue haardelige straffit det/ som mand kand nock beuise aff Hedningers Hystorier oc skick/ Och det er det samme der staar til de Hebræ: i det 13. C. (Honorabile inter omnes coniugium / et cubile impollutum) ath Ecteskab haffuer

veri

Verit holdit i ære och verdighed hoff alle
Folck / Paa dette beſynderlige / høyſte
Maieſtetz raad och velbehagelighed / ſeer
Sathan (Guds affſagt / oc ſorne Fiende)
met ſkellie ſure oc grumme øyen / och gaar
ocſaa i raad met ſit Selſkab / Huorlunde
hand kand ſette ſig mod Gud / och vere
hannem til mode / oc til inted gøre ſaadan
Guds forſet och gerning / hand betracter
diſſ imellem flitelige / Guds raad / oc diſ-
ſe ord / betencker huorledis hand kand ind-
øſe i Menniſkens hierter och tancker / ith
ont raad oc gaat tycke / mod Guds raad /
paa det huer ſkal vocte ſig for Ecteſkab /
oc holle det verſtyggeligt / oc giffue ſig hen
til den vſkickelige beblandelſe / mod ſin
egen nature / Her vdaff flyder diſſe tancker
At naar nogē vil giffte ſig at hand da mere
betracter Dieffuelens raad / oc huſkud /
end Guds vilie / oc beſlutter endelige hoff
ſig / Ath det er icke gaat at leffue i Ecte-
ſkab / i huilcket der er ſtor genuordighed /
angiſt møſomelighed oc arbeyde / Acter oc

 beſlut-

beslutter/at det er inted andet/ naar mand
tager sig en Hustru / end iføre sig wlyck-
salelige hoser/oc siger som Hedningen sag
de/Et quod isti fortunatum putant/ vxo-
rem nunquam duxit. Det er en stor vel-
fert/oc icke den minste lycke/ ath haffue
aldrig hafft nogen Quinde til Hustru. Aff
saadan Ecteskabs Dieffls huskud oc raad
er voxen oc vdkommen/skendelige oc ska-
delige ordsprock mod Ecteskab / som eff-
terfølger.

En Ecte Quinde er intet andet i
Huset end lige som ith tyckt/ sort/ storm-
vejr er paa Himmelen.

Item/der er ingen quinde from/icke
end en aff de beste. Item / Huo som vil
haffue sin Fiende til Bords/oc i seng met
sig/ huo som vil legge sig oc staa op igen
met kiff oc trette/den kand tage sig en hus-
tru. Saa læse wi ocsaa/huorledis den Ec-
teskabs Dieffuel haffuer forvildet oc rege-
ret mange/ocsaa aff de viseste Hedningers
tancker/oc ledde dem mod Gud oc natu-
ren/

ren/ Oc derfaar/ gaff Bias en aff de siu Vise/en anden som vilde annamme en Hustru/ saadant gensuar / Tager du dig en skøn Hustru/da beholler du icke den alene Men tager du en grum/ da haffuer du altid en viss straff for øyne/ Met dette gensuar ville hand giffue at forstaa/ at det er icke gaat (huilcket Gud holt for gaat) at tage sig en hustru / men at det er bedre at bliffue alene.

J den samme mening oc Ecteskabs Dieffuels huskud / suarede ocsaa Diogenes/ der hand bleff atspurt aff en Person naar hand skulde tage sig en Hustru/ Da suarede hand / En vng Person skal icke haste der met/ men lenge tøffue oc forhale det / Men en gammel Mand skal giffue saadant slet offuer /met dette gensuar/ forskød hand aldelis Ecteskab/ oc vilde / at mand skulde fly det som en ond ting.

En Anden Bedning ved Naffn Pacuuius / Der hand beklagede faar sin Nabo Ario sin sorrig/at hand haffde it

 vlycks-

wlyckſaligt træ i ſit Huſſ / paa huilcket / tre aff hanſſ Ecte huſtruer haffde hengt ſig/da ſuarede hand hannem oc ſagde. Ah kære Nabo / vnd mig ocſaa en gren af ſamme Træ / ſom ieg kand haffue i mit Huſſ. Tyſken pleger at ſige/at den er lyckſaltg/ſom bliffuer vel vdaff met ſine huſtruer / Aff ſaadanne oc andre Hyſtorier / ſee wi huorledis Dieffuelen indplanter ond de raad och meninger / mod Guds raad, ſaa at mange Hedninger haffue hafft ſtor behageligħed /til wtuchtighed oc Horeri / ſaa at Lycurgus /Plato/oc andre høyler. de Mend hoſſ Hedninger haffve met low oc ſtraff nød mange til Ecteſkab.

Huorledis nu i vor tid/den Ecteſkabs Dieffuel / met ſine forderffuelige raad / mod Guds raad och ſkick / haffuer nedtryckt denne Stat /det haffue wi nock forfaret i Pauer/Biſper/Canicker / Preſter Muncke/oc Nunder/ huilcke ſom giorde denne Stat ſaa wren/at en Chriſten ſkulde tuile paa/om hand kunde bliffue ſalig i denne

denne Orden eller ey/Huor met de tuingde Folck til ath fly Ecteskab som en verstyggelig ting for Gud/oc alligeuel leffuede de i wrenhed och Sodomitiske synder / som alle Muncke oc Nunde Clostere klarlige beuise ɀc. Ja i somme Muncke hierter/haffde Ecteskabs Dieffuel saa indplantet sin Daarskaff/at de icke aleniste actede Ecteskab/at vare en ond Stat/Men ocsaa fornectede alt Quinde køn / saa at de vilde icke see Quinder/ Men hulde dem saa whellige oc wuerdige ath de feyde met Limer effter dem/der som de haffde staait eller gaait / Som mand ocsaa laser om en Munck der vilde icke lade sig see aff sin egen Moder och Søster / som haffde hiertelig forlengelse til at vilde see och tale met hannem / Saa wi mue forundre oss paa/at Dieffuelens raad oc gerning haffuer fangit fremgang mod Guds raad och vilie/som lyder/at det er icke gaat at menniskien er alene / wi ville gøre hannem en methielp/som kand vare hoss hannem ɀc.

Oc huorlunde Ecteskabs Dieffuel/ haffuer sat effter dem som haffue begiffutt sig i Ecteskab / det forfater huer hoss sig selff / huor wren/ oc møsommelig Sathā gører denne stat och saaer wkrud mellem Hosbondē oc hustruen/ at de bliffue wtaal modige /oc vide icke huad de skulle tencke om denne stat / oc sige i hastighed / Jeg troer tremen haffuer førd mig denne quinde til. Gud giffue det ieg vaar denne quit ieg skulde aldrig giffte mig igen. Mange vaare ocsaa tilfrids (om deris yndsken kunde hielpe) at Hustruen vaare bleffuen til en Vlff / och løbe i skouen /heller ocsaa Gud haffde fat om hoffuedet oc Manden om føderne /da vilde hand icke lenge dragis met Gud om hende /men gerne slippe oc vnde hende himmelen.

Effterdi wi som ere Christne vel kende oc vide / saadan Ecteskabs Dieffuels tancker /raad oc listighed /da er det tilbørligt at wi røste off mod hanss ondskab och tage off vare for hans bedregeri oc listighed

huilcket

huilcket best kand ske / naar wi vende v
re Hierter / tancker / och øyne / fra alt d
som Sathan vil gøre slemt oc verstygg
ligt vdi Ecteskab / oc aleniste see hen
Guds euige raad oc velbehageligхed /
der met vare til freds i Ecteskab / om w
føler oc befinder end vndertiden det oss gør
ont / och det oss icke behager / Thi en
Christen skal icke aleniste feste sit hierte oc
øyne paa det onde der kand vare i Ecte-
skab / Men megit mere paa det gode / oc
icke (Dieffuelen til vilie) forskiude det
gode / for det onde skyld / Men wi skulle
gøre som Bier / de der samle det gode hon-
ning aff Blomsterne / oc det onde forgiff-
telse lade de Ederkoppen beholde / Huad
god oc nyttelig ting der er i Ecteskab / for
huess skyld / den skulde io behage oss vel /
det siger Salo: Pro: 18. Huo som faar en
Hustru / hand faar en god ting / oc anāmer
aff Herren en velbehagelighed / oc Dauid
siger i den 128. Psal. Din hustru skal bliff
ue sō it fructsomeligt vintræ / trint omkring
dit huss /

dit Huſſ/dine Børn ſom Olie quiſte omkring dit bord/ See ſaa bliffuer den mand velſignet ſom frycter Herren. Herren ſkal velſigne dig aff Zion/at du ſkalt ſee Jeruſalems lycke alle dine dage/ Oc du ſkalt ſee dine Børne Børn / Och i den neſte Pſalme tilforne/ſiger hand ſaa/ See/børn ere Herrens gaffue/ oc liffſens fruct er en ſkenck/ Lige ſom pile i den ſterckis haand ſaa lyckis de vnge drenge / Salig er den ſom haffuer ſit kaager fult aff ſaadanne/de ſkulle icke beſkemmis/naar de tale met deris Fiender i porten. Saadan god ting ſom er i Ecteſkab / ſkulle wi megit mere acte/ end alt det onde Dieffuelen kand kõme aff ſted i denne Guds orden / Der om taler ocſaa Jeſus Syrach i det 26. Cap: oc ſiger. Vel den ſom haffuer en dygdelig Quinde/ Thi hand leffuer der aff / end en gang ſaa lenge/ En Huſſraadig Quinde/er hendis hoſbonde en glæde / och gør hannem ith deyligt roligt leffnit/ En dygdelig Quinde er en edel gaffue/ och hund

bliff-

ner hannẽ giffuen som frycter Gud/h
heller hand er rig/helder fattig/ da er
hannem en trøst/oc glæder hannem alt
Det samme siger ocsaa Salomonis p
dicker/ Det er bedre at vere tho tilsam
end vere ene / falder den ene / saa ka
den anden hielpe hannem op/ Ve den s
er ene/ falder hand / da er der ingen s
hielper hannem op/ huad der er vdere
tale om det gode / som er i Ecteskab/
ville wi strax her effter giffue tilkend
naar wi tale om Quindens skabning.

Efftherdi da/den gantske Hellige
foldighed beslutter / at det er icke g
Mennisken er ene/skulle wi (som C
ne) vel behage samme raad / och der
stille vort Hierte til frids/ oc holde E
skab herlig oc god / oc begynde den
glæde/oc icke annamme huad Ecteska
Dieffuel indskiuder i Hiertit imod E
skab/Men frimodelige sige Dieffuelen
tratz/som det ordspraag lyder / at ma
staar tiligen op/oc tiligen giffter sig /

skal ingen fortryde / Oc om der tilfalder end megit ont i Ecteskab/da skulle wi met det gode offueruinde det onde / oc altid see hen til Guds ordening/raad oc velbehage-ligthed / oc lade off nøye der met / Naar mand det gører/saa bliffuer der icke alenis-te lyst/glæde/oc kerlighed/ iblant Ecte-folck/ vdi de første fire vger/ men ocsaa i framgang / oc saa lenge de leffue met huer andre. Dette maa nu vere nock / om den første modstand/ met hulcken Ecteskabs Dieffuel legger sig imod Guds raad /oc den gerning/ och vil drage Menniskcn/ fra Ecteskabs stat/hen til vtuct/horert/oc skørleffnit / helder ocsaa slēmelige atskille dem/ som ere samen komne i Ecteskab / Nu ville wi tage det andet for off.

Den anden listige oc bedrage-lige genstridelse/ som Ecteskabs Dieffuel strider imod den Anden hellig Trefoldig-heds raad/i hulcket Gud siger saa/Jeg vil gøre hannem en Medt hielp.

Hvor faar / Gud beslutter / at hand vilde gøre Adam en methielper / forklarer den efftersølgendis text / i huilken Mose scriffuer / huorledis Gud ledde allehonde Dyr til Adam / at hand skulde giffue huert sit naffn / som hand vilde / oc staar der hoss / at iblant alle Diur vaar der ingen / som kunde vare Adams lige / Der faar lod Gud falde en suar søffn paa Adam / oc bygde en quinde aff hans Ribben oc ledde hende til hannem / huilcken hand anammede strax met glæde / oc sagde Det er ben aff mine ben / oc Kød aff mit Kød / Der faar skal mand kalde hende Mandinne / Thi hun er tagit aff Manden / der faar skal en mand forlade Fader oc Moder oc henge ved sin hustru / oc de skulle begge vare it Kød / Efterdi Adam hør neffne Fader oc moder / oc huorledis Børnene skulle forlade Fader oc Moder / D haffuer hand aff den indplantede Gud kundskab vel forstaat / (Ath strax har saa Euam) Huor faar och huor

Gud haffde skabt saadan en hielp / och ledde hende til hannem. Aff saadan naturlige indplantelse /see wi en nu i dag/ huorledis drenge Børn gaa om met bygning/ Suerd / Arbøst etc. Och Pige børn gaa om met Ducker/ oc vnge børn.

Her vdaff kunde wi forstaa / huad for en venlig och kerlig handel der haffde altid bleffuit mellom Mand oc Quinde/ de haffde bleffuit hoss huer andre/oc afflet Børn samen/tuctet dem op i Guds fryct/ æret oc prisset Gud/ oc samlet hannem en euig Kircke etc. Om vore første foraldre haffde bleffuit/i den fuldkommelige stat/ i huilcken Gud skabte dem / effter sit egit Billede/da haffde mand kunde seet/huilken herlig och Guddomelig skick Ecteskab er. Men met huad bedregeri oc listighed den Ecteskabs Dieffuel/i denne syndige nature/ haffuer formørcket oc forvent dette Guds raad oc gerning forfare wi end nu i dag/ Huorledis Adæ oc Eua Børn bruge denne tilhobe føyelse mere til Dieff-

uelens

uelens/end Guds rigis opbyggelse/ Det
ville wi met faa ord giffue tilkende/ Først
i det / den besynderligste aarsage til Ecte-
skab/ skulde / effter Guds orden vere en
venlig methielp/oc selskab / til ath forøge
Guds rige / dog see wi aff daglig forfa-
ring/huorledis Ecteskabs Dieffuel men-
ger sig iblant ith par Folck / naar de ville
effter Guds indskickelse/ giffue sig i Ec-
teskab/oc driffuer deris tancker der hen/at
de skulle mere vdi begyndelsen ansee oc be-
tracte/deris offuermaade wkyskheds lyst/
oc brynde / end Guds Riges forøgelse/
Saa ath der skulde icke mange giffue sig i
Ecteskab / dreff den onde begering oc lyst
dem icke der til / Som den hellige Dauid
siger i den 51. Psalme oc giffuer tilkende
met huad wskickelighed oc wrenhed/Ecte-
skab begyndis oc endis / See (siger hand)
aff syndige sæd er ieg afflet / oc min Mo-
der haffuer vndfangit mig i Synd / Oc
det er aarsagen / huor faar mange Ecte-
folck haffue vel huer andre hiertelige kære i
B begyn-

begyndelsen/ Men naar de haffue fuldkō-
met deris lyst / saa er den første part aff
kærligheden vdsluct/oc da saaer Dieffue-
len sit wkrud iblant dem/ saa at de bliffue
kede aff huer andre / oc vaare gerne atskil-
de igen/ Oc der aff kommer det ordspraag
at mand siger. Huo som vil leffue vel en
dag / den skal slacte en Gaass / huo som
vil leffue otte dage vel / den skal slacte ith
Suin/ Men huo som vil leffue vel vdi fire
wger den kand tage sig en Hustru. Tht/
naar de saa siden lede til huer andre / kiff-
uis oc tratis sammen/ da bliffue de i Ec-
teskab/idel Dieffuelens Martyrer/oc haff
ue ith hordere och verre leffnit / end alle
Muncke kunde haffue/ Der haffuer Die-
ffuelen sin lyst / naar hand kand saa for-
styrre Guds ordning/ oc met languaren-
dis wenighed forhindre saadanne Ecte-
folckis bøner/ Sacrament / Kiøb/gang oc
al Guds tienniste / oc der offuer bliffue
Børnene ilde optuctede / och Guds rige
der met formindskis.

At vocte sig for saadan wraad / oc

Ecteskabs Dieffuels argelist / er dette det beste raad / at de Folck som ville giffue sig i Ecteskab / icke løbe skødesløs tilsammen som wmælige Creatur gøre / oc intet acte end aleniste wkyskheds brynde / Men de skulde see til Guds vilie och ordinering / huor faar hand vil / at Menniskien skal icke vare ene / Men huer skal haffue sin methielp / som er / at Guds Rige skal der met bliffue formerit / Naar mand det bemet betencket / oc mand seer da den person mand ville haffue til methielp i Ecteskab / saa skul de mand først paakalle Gud / oc anamme saadan methielp i Guds fryct / som wi ville her effter see / met huad hiertelag oc mening / Adā anāmede sin Euam aff Gud / paa det Ecteskabs kærlighed oc glæde / skal icke vare / en eller tho vger mellē Ectefolck Men at det kand vare saa lenge som de leffue met huer andre her i Verden.

Den tredie Ecteskabs Dieffuels fristelse met huilken hand legger sig mod dette Gudz raad som er / at der skal ekon være tuende personer sammen i Ecteskab oc icke flere.

FRamdelis siger Moses/ at Gud besluttede i sitraad/ hand vilde forskaffe Adam en methielp/ som skulde vere hoss hannem oc icke flere/ Effter den samme Guds mening oc raad annammer Adam sin Euam / som hans eniste och alsomkæriste hielperinde vender sit Hierte/ sind/ oc tancker aleniste til hende/ begerer ingen anden/ oc dette gør hand aff den natur/ som Gud haffuer indplantet i hannem / oc giffuer met stor aluorlighed Ecteskabs kerlighed til kende/ i det hād siger/ at mand skal forlade forelderne / och henge ved sin Hustru / oc de skulle bliffue baade ith Kød / Saadan hiertens venlighed oc kerlighed/ fornemme somme Personer i deris Ecteskabs begyndelse / Men det er dog ringe at acte imod den store venlighed oc kærlighed/ som vaar imellom Adam oc Euam før end de fulde i Synden/ oc haffde saa bleffuit frami hoss alle deris efterkommere / haffde icke Mennisken bliffue formedelst Dieffuelen oc Synden

forderff-

forderffuit/ Da haffde huer Mand huldit sin Hustru/ for den alsomskøneste oc kæriste der kunde vere i Verden/ oc altid hafft hende i hiertet oc sind / oc saadant haffde da skeet / foruden alle onde och wtuctige tancker och begerelser / och foruden nogit skalcke øye / om huilcket Christus taler Matth: 6. Huor veldige / oc bitterlige/ Sathan haffuer lagt sig imod dette Gudz raad/ oc sønderbrød det / beuiser Verdsens Historier aff begyndelsen/ oc ind til denne tid/ At hand haffuer kuldkast Guds orden/ oc oprettet skreckelige horeri/ oc wrenhed/ wanseet/ at Gud haffuer haardelige lagt sig imod saadan Synd/ met syndfloden/ met Ild / Suogel oc Beg / ned aff Himmelen/ met Blodstyrtning och anden wlycke/ baade hoff sit egit Folck / oc hoff Hedninge/ saa at der er hart at ingen synd vdi Verden som Gud haffuer saa tit och haardelige straffit som Horeri oc wtuct.

Oc om der er end mange Ectefolck som vilde gerne verie sig / for den Ecte-

B iii skabs

skabs Dieffuel at de skulle icke met ger-
ningen forgribe sig mod Ecteskabs bond/
saa er dog alligeuel icke mange/som i den-
ne forderffuede natur/kunde sige sig fri for
onde tancker oc begeringer / men haffue
nock at gøre met deris skalcke øyne/Ath
endog de ere icke horefolck / som mand
burde at stene thiel/Johan: 8. Saa kunde
de dog icke aarsage sig/at de haffue ey w-
tuctige tancker/oc skalcke øyne/Matth. 5
Thi den Ecteskabs Dieffuel/haffuer vor
forderffuede natur bunden och dragen den
fra en ond løst hen til en anden/ Kød och
Blod følger hannem ocsaa gerne/oc ven-
der øynene bort fra sin egen methielperin-
de/oc seer sig langt omkring/met det skal
ke øye/oc tencker altid en anden Quinde
er venligere / skønere och bedre en hanss
egen er/Oc skeer tit at en haffuer en saa-
re skøn/erlig/oc tuctig Quinde/bliffuer
alligeuel aff Ecteskabs Dieffuel tagen til
fange/at hand tencker / en anden at vare
langt skønere / Som wi haffue Exem-
pel i

pel i den mectige Guds mand David / huilcken den tid hand haffde nogle hundre-de Quinder, iblant huilcke der vaar (vden tuil) mange deylige / dog vender hand sine øyne fra disse alle sammen / hen til Vriæ hustru / J lige maade regerede Ecteskabs Dieffuel Salomonis hierte oc øyne, huilc-ken der haffde flere deylige Quinder end hanss Fader haffde / alligeuel iblant 700. Ecte Quinder / oc 300. Bolskaff / beha-get hannem ingen saa vel som de fremme-de Moabitiske Quinder / Huilcke som vaare hannem (paa religionens vegne) aff Gud / forbudne, Och om den Ecteskabs Dieffuel kand icke videre bruge sin listig-hed iblant Ectefolck end aleniste vdi deris øyne oc tancker, dog gaar saadant icke aff foruden skade / Ecteskabs kerlighed och venlighed bliffuer der met vdsluct / eller forminddsket / Hierterne bliffue vent fra huer andre / Had / och affuend voxer / Kiff / tratte / wsamdrectighed / Ja riffuen oc slaen tager vndertiden offuerhaand / saa

 der

der bliffuer da (som mand pleyer at sige) thu kød aff ith kød / naar de sla huer andre / Saa ath den bittre røg tit driffuer Manden vd aff Hussit / oc hustruen tyckis ocsaa at hussit brender / De ere nødigt hoss huer andre / dē ene glæder sig / naar hād er fra den anden / Manden seer gerne at hanss Hustru er i badstuen end i husset / Hustruen seer helder hendis Mand er paa torffuit end i Kamersit / heller i stegersit.

Her aff kand mand see (om Ectefolck tage sig icke vel vare) met huad listighed / oc behendighed / Ecteskabs Dieffuel / driffuer dem langt fra huer andre / Huilcket Gud haffuer dog tilhobe føyet i ith Kød / Om saadan en stor / skreckelige / oc fordømelige wro oc vonlycke / at Satan rycker den ene fra den anden / vil ieg intet tale / Men saadanne skulle vide / de høre Dieffuelen til / vden de gøre pœnitentz / Huem skulde de ellers høre til / naar den ene slar Kander / oc den anden gryder sønder / Faderen lader sønnen gaa bag sig

lige

lige som hand skulde tuile paa / om det er hans Søn / Moderen lader Dotteren gaa faar sig / efftterdi hun er viss paa det er hendis Dotter / Saa at det skal vare ith klogt Barn / der kand kende sin Fader etc.

Der faare gøris det storlig behoff / ocsaa hoss de frömiste Helligen i Verden / at de see sig vel faare / och lære at kende den Ecteskabs Dieffuels skalckhed / at de kunde effter Gudz Orden leffue hoss huer andre venlige oc kerlige i enighed oc rolighed / Huilcket de kunde vel gøre / naar de see til Guds Ordē oc skick / oc besynderlig giffue act paa Mosi ord / som hand her siger / At Gud haffuer giffuit huert Menniske sin met hielpere / Det Gud giffuer it Mennniske / det bør hannem to at behage vel / oc acte det for en herlig skenck oc gaffue / Der til met kand en Christen beholl sin Ecteskabs kerlighed / mod den Ecteskabs Dieffuel / naar hand vil idelige betencke den første kærlighed / hand haffde paa sin Brylups dag til Bruden / den tid

 hand

hand holt hende for den alsomskønniste / oc frömiste / hvilcken hand haffde altid i hu oc tancke / lige som hun stod stedse for hans ansict / oc vilde icke gerne være fra henne en hal time rom / oc maatte vel lide (som mand pleyer at sige) at hand kunde bære hende met sig / i en Sadel taske / huo der kunde idelige beholde saadanne tancker i Ecteskab / den kunde vel leffue vdi samme Stat / effter Guds vilge i venlighed oc kerlighed / Saadanne Ectefolck findis mange / at den ene er ilde til freds / naar den anden vandrer nogen sted hen / oc kunde icke være [illegible]g eller glad / før de komme til sammen igen / Och tyckis saadanne Ectefolck som haffue leffuit sammen i 30 eller 40. aar / at det er ekon 2 eller 3 aar siden de komme tilhobe. Hoss saadanne Ectefolck boer Gud / oc kand icke feyle / der er ey velsignelse / fred / enighed / oc lycke / hoss dem: Oc endog Ecteskabs Dieffuel er vred paa saadanne Folck / oc legger

vind

vind paa hand kand indskyde onde tanc-
ker i deris hierter/ saa lade de dog de same
falde vd igen/ Oc dette er den beste konst
huo der kand den / Der faare / paa det
den første kerlighed maatte altid bliffue
varactig hoff Ectefolck / da er det behoff
som S. Poull siger / at den ene fordrager
den andens skrøbelighed / oc see aleniste til
de gode oc gaffn/ mand haffuer aff sin Ec-
te stolbroder/ oc icke til det onde der kand
findes iblant / oc tencker ved sig/ at haffde
hand anammet en anden/ da (kand ske)
hand haffde intet forbedret sig/ Der faare
formaner ocsaa den hellige Paulus Men-
dene / at de skulle elske deris Hustruer/ lige
som Christus elskede sin Menighed/ hues
wrenhed hand skiulte / oc renséde / oc siger
fram i/ at Manden skal elske sin Hustru /
lige som sit egit Legomme/ hues wrenhed
oc slemhed hand skiuler/ oc vil ekon lade til
stune de Lemmer som skøne ere. Thi vilde
ith par Ectefolck icke lide huer andre /
oc for

oc de fordrage huer andris skrøbelighed/da
er det at besørge/at de gaa begge til grund
oc falde i Ecteskabs Dieffuels snare/Om
en from tuctig Quinde som fordrog hen-
dis Mands brøst/ved naffn/Hiero/ den
tid en anden kaste hannem for ath hans
Aande luctede ilde/Gick hand hiem til sin
Hustru/oc bleff fortørnet/ at hun vilde ic-
ke selff sige hannem det/Da suarede hun
oc sagde / ath hun haffde icke megit actet
det/men mente at alle andre Mend luctede
ocsaa ilde/I lige maade giorde ocsaa Pau-
lus Æmilius en viss oc mectig Romere /
den tid hand fornam saa stor breck/met sin
Hustru / oc hans venner det formerckte /
da spurde de hannem at/ huad brøst hans
Hustru haffde/effterdi hun vaar skøn/tuc-
tig / oc fructsomelig / da vilde hand icke
obenbare hendis skrøbelighed / Men viste
dem sine Sko oc sagde/Er denne sko icke
smuck oc ny/i vide alligeuel icke huor hād
trycker mig/ Her skulle wi ocsaa tale om
dem/som ingen holder at vere skøn nock/
end

end dog Gud haffuer giffuit dem deylige
Quinder/dog see de alligeuel altid effter
skønere Quindfolck. Men det er til for-
geffuis at vnderuise dem/som giffue ekon
act paa en liden besmittelse/som kand ve-
re i deris Hustruers ansicter / oc icke paa
deris tuctighed / och erlighed / Som den
Hedning sagde/Quid tibi formosa/si nō
tibi casta placebit ? Det er skade / at den
som bekommer en from Quinde/at hand
giffuer mere act paa hendis skønhed / end
paa hēdis tuct/oc ærlighed. Den skal vocte
sig for det/ en anden Hedning siger/ Lis
est cum forma magna pudicitia/Skøn oc
from/vil icke altid vere sammen.

Den Fierde modstandelse/

Met huilcken Ecteskabs Dieffuel/legger
sig imod Euæ Skabning/som bleff
skabt aff Adā Rebben
och Side.

DEn tid Gud i sit egit raad/ haffuer
beslutter/at hand vilde stigte Ecte-

skabstat/bescriffuer Moses framdelis/at Gud giorde sit egit raad fyldist met ger-ningen/Oc lod en dyb søffn falle paa A-dam/ oc tog ith Rebben aff hans side och skabte Euam der aff/paa det alsom skøn-niste/oc paa det siste ledde hende til Adam och tilhobe føygde dem.

Huor flitteligе Ecteskabs Dieffuel haffuer giffuet act paa denne Guds ger-ning/ ocsaa ganget til raad met sit selskab/ huorledis hand kunde forderffue denne Guds orden oc skick/det vilde wi nu fram delis kortelig see/paa det wi kūde lære at kende hans skalckhed / oc dist flitteligere vocte oss der fore / Thi det maa wi altid forsee oss til Dieffuelen / at hand legger vind paa/alt det Gud haffuer vel giort/ Der faare kallede de gamle / Dieffuelen Guds abe/ i det at huad hand seer Gud gøre/det vil hand strax efterfølge / dog til Guds gernings forderffuelse / Oc her aff er det ordsprog kommen/ mand pleyer at sige / Huor Gud bygger en Kircke der

Bygger Dieffuelen en Capelle hoss/ Der faar ville wi nu see/huad Ecteskabs Dieffuel haffuer opbygget / mod Gud skabnitug/ met huilcken hand bygde en Quinde af, Adæ Rebben.

Først siger Moses/ at Gud skabte Adam methielpertnde/ i men hand laa t en dyb søffn / och viste diss imellem intet aff huad der skede/ Oc det samme som hand giorde den tid ved Adam/det vdretter han end nu i dag i Ecteskab / (om det gaar ellers ret til) Oc kommer ith par Folck til hobe i Ecteskab/ saa at de forundre sig der paa / Oc begiffuer sig vel vnder tiden at Brudgomen er fød i lante Suoben / oc Bruden er fød i Danmarck / oc bliffue lige vel tilhobe føyet i Ecteskab / Der aff kand mand lettelig forfare / oc beslutte at Ecteskab er end nu i dag Guds gerning/ lo saa vel / som den tid hand tilsamen føyede Adam oc Euam/ Met denne Guds gerning / vil Satan ocsaa haffue at skaffe paa det/ den skal icke begyndis oc endis/

effter

effter Guds orden oc villie / Men først driffuer hand vnge Folck til / at de skulle aff vberaad mod / gribe til / huad forkõmer / den ene aff ond lyst oc begering / den anden aff druckenskab / Den tredie aff andre letferdige aarsager / oc tileggelser / foruden Guds paakaldelse / oc andre tilbørlige meddeler etc. Aff saadan en hastelig begyndelse / gør Ecteskabs Dieffuel ocsaa en suar ende / hand vdretter strax i saadan Ecteskab / huad hannem lyster / saa ath mange saadanne Ectefolck (naar den onde lyst / oc druckenskab er forgangen) løbe fra huer andre met Føderne / før en Henderne bliffue rettelige sammen lagd / kand hand icke der komme dem til / effter sin forsæt / saa vender hand dog Hiertene fra huer andr / saa de falde siden i horeri / oc komme der offuer / i Liffs oc siæls fare helder ocsaa forskaffer det saa / at de skillis fra huer andre / eller ocsaa leffue met huer andre i had oc affuend / oc ade oc bide ath huer andre / vden affladelse / ind til de kõ-

me i

me i graffuen/ oc end dog mange fromme Mennisker legge sig der vdi/ at ville for-drage dem / dog sker saadant til forgeff-uis/ ont bliffuer ont.

Til det Andet/saa kommer Ecte-skabs Dieffuel vnge folck til/at de skulle icke bide effter den sō Gud vil tilføye dem men begynde aff deris egen tycke / at see hen til stor rigdom / mange veldige slegt och venner / huilcke de megit mere acte / end Gud/ oc hans velsignelse / hoss saa-danne haffuer Ecteskabs Dieffuel / mere end vundet legen / oc griber der vdi met begge hender/oc vil selff alene vere Herrer oc Regenter i saadan Ecteskab / bruger alle de middeler hand kand/ at deris gods oc pending kand forsuinde / oc at Slect oc venner skulle icke videre hielpe / paa det siste saa forsuinder kerligheden met Pen-dingene/ oc armod slas dem til/ da kand mand lettelige betencke/ huorledis det vil siden haffue sig i deris Ecteskab / saa ath Dieffuelens faarset gaar vel for sig/baade

met Horeri / oc anden ond vesen.

Til det tredie / Regerer Ecteskabs Dieffuel / mange vnge personers øyne / at de inted i Ecteskabs begyndelse / ansee uden den aleniste skønhed / foruden Guds paakaldelse / Der leer Dieffuelen at / Oc ved vel / at den skønhed bliffuer icke varafftig Men forsuinder / oc forvisner / som blomster paa marcken / naar denne aarsage til deris kerlighed tagis bort / saa forsuinder ocsaa kerlighed / Naar den er forsuunden / saa kand Sathan anrette allehonde wlycke

Til det fierde / Kand Ecteskabs Dieffuel i saa maade (som nu sagt er) faa sin fremgang / saa vender hand bladet om / oc læser dem en anden text / oc affuender deris øyne oc Hierter fra Guds orden / oc velsignelse / hen til deris nering oc vnderholding / oc gører skarpt regenskab / huor mange Dagene ere om aarit / oc huor megit mad oc dricke / huor mange klæder / sko / pendinge / dem behoff göris aarit igennem / oc tencke icke / at den samme

me Gud som haffuer ordinerit Ecteskab /
kand formedelst sin velsignelse/ io saa vel
føde viii. eller x. Mennisker/som it men-
niske/ Naar de i saa maade legge deris re-
genskab / saa summerer Ecteskabs Dieff
uel den / oc affskrecker dem der met / fra
Ecteskab /oc de forhale tiden / oc før end
de tage sig vare / falde i horeri/ oc samler
Guds vrede paa sig/ saa at de kunde si-
den neppelige komme vdi ith lycksaleligt
Ecteskab/saa de maa siden betale met de-
ris egne Hustruer / det som de haffue vdi
lang tid opbaarit/ eller ocsaa bliffue ellers
beladet met anden Guds straff / som er
wfructsommelighed /siugdom / oc anden
wlycke. Somme Mennisker drage Ecte-
skabs Dieffuel aldelis fra Ecteskab/at de
der vden for leffue alle deris dage i wren-
hed/dem selff til en viss fordømmelse. Men
kand hand icke i saa maade faa bugt met
dem / Saa driffuer dog den Ecteskabs
Dieffuel / Saadanne (som sørge for
deris nering) hen til Gerighed / riffuen

 oc krat-

oc kratten/ oc til en wgudelig handtering met huilcken deris samuittigheder bliffue besuarede/oc kommer siden wfred/ oc wsamdrectighed mellem Ectefolck/ath den ene vil icke vere saa karig/oc sparsommelig som den anden/icke saa flittelig til ath samle Gods och pending tilhobe etc. Der plage de huer andre met/dag oc nat/ hoss Bordit/oc i Sengen / oc saa vndertiden/ for en ringe ting/som icke er en Luss verd som mand pleyer at sige.

Denne Ecteskabs Dieffuel / som i saa maade kommer Mennisken til at giffte sig/ effter sit egit gode tycke/oc fri vilie skal en Christen støde til bage / met disse ord/at Gud skabte Adā en hielperinde / oc ledde hende til hannem / oc vide / at huad Gud giorde den tid met denne orden det gør hand end nu i dag Joan: 5. Och saadan gerning legger ocsaa Christus sin Fader til/oc siger / huad Gud tilsammen føyer/ skal inted Menniske atskilie/Der faar skal ingen tage sig Guds gerning til

Men

Men soffue oc hutle sig met Adam/ oc lade Gud raade for sagen/ oc anamme met tacksigelse det hand beskicker/ och lade sig det vel behage/det Gud giffuer/huad heller hund er alsomskøniste/eller medel maade skøn/rig/ eller arm/ Och vide i sandhed/ at Gud som er rig oc mectig/ Herre oc Fader/giffuer ingen aff sine Døtter vd foruden en besynderlige Morgen gaffue / Giffuer hand hende icke det paa ansictet / saa giffuer hand dog det i hendis fromhed erlighed/oc tuctighed / oc deler saadanne sine gaffuer vd som hannem tyckis gaat være / Der faar holder mand det for en dorlig ønske/ Ath en mand bider effter en skøn/from/oc rig Brud/ Det er for megit paa en tid/ Saadanne gaffuer / finder mand sielden hoss en Brud/ Gud giffuer icke en alene saadant/Det er dog vist/at hand giffuer ingen aff sine Døtter blot oc bar vd/foruden morgengaffue/hun fører io nogit got met sig/Der faar skal mand lade sig nøye/met det Gud giffuer/ oc ta-

ge til tacke/ Och icke see paa en anden/ huor skøn/slet/ret/oc rig hun er. Thi det ene Mennisske haffuer vndertiden nogle gaffuer aff Gud/som det andet icke haffuer/Saa er det fordt det beste raad / ath mand soffuer met Adam oc lade Gud beskicke oc bestille en god methielperinde / Tht en from Quinde kommer dog aff Herren/som Salomon siger / oc icke aff vor egen vduellelse oc gode tycke.

Det femte stød /met huilcket Ecteskabs Dieffuel/legger sig imod Eua skabning aff Adams side/som betyder Ectefolckis enighed oc ketlighed.

FRemdelis bescriffuer Moses/ ath den tid Adam vaar fallen i en dyb søffn/tog Gud it Rebben aff hans side/paa huilcket der hengde (wsden tuil) ocsaa kød paa/Som Adam selff bekende/der hand befattede begge oc sagde Det er ben aff mine ben/ oc kød aff mit kød &c. Her aff kunde wi vel forstaa huilken stor

ken stor venlighed oc samdrectighed / det haffde bleffuit mellem Ectefolck / haffde icke Menniskens nature bleffuit forderffuit Da haffde den ene elskit den anden som sig selff / foruden nogen wuilligħed / och modsigelse / Oc da saa ocsaa S. Pouel hen til Gudis skabning / oc orden / der hand sagde / J mend / elsker eders Hustruer / som eders egit legomme / huo som elsker sin Hustru / hand elsker sig selff / ingen hader sit egit legomme / men føder oc vederqueger det / Kunde det saa gaa til i Ecteskab / da befundis icke saa megen wlycke der i Thi ingen hader sit egit ledemod / skærer det aff / oc kaster det fra sig / om det er end skabbet oc besmittit / men hand renser och læger det / Saa bleff ocsaa horeri / oc wtuct ned lagt / naar den ene holt den anden / for den skøniste ledemod / da lengdis mand icke effter ith andet / om hans egit ledemod / vore end krogit / oc knortigt / At der haffde bleffuit saadan en stor kierlighed i Ecteskab effter guds ord / det giffuer end nu en gnist tilkēde / aff saadan ecteskabs kerlighed sō er

bleffuit i naturen / at mand finder vel de Mend / som haffue deris Hustruer saa kare som dem selff / at de ville voffue deris hals for dem / før end dem skulde ske nogen forfang / Men huad for mact oc velde Ecteskabs Dieffuel / bruger mod denne venlighed oc karlighed som burde at vere mellem Ectefolck / det ville wi nu see / paa det wi kunde vide at Sathan hader alsom mest Ectefolck / oc at wi disbedre kunde vocte off for hans listighed.

Først griber Sathan ind i Ectefolckis Hierter oc sind / oc vil vddrage den rette kærlighed Ectefolck burde at haffue til huer andre / effterdi de ere ith Kød / oc giffuer dem aarsage der til / At mangen (icke langt effter brulupet) haffuer sin Hest / eller hund / karer end sin hustru / mangen lengis effter sin Hustruis død / oc sørger icke mere for hende / end hand haffde tabt en gammel taske / hand forskreckis naar hun leggis ned vdi Graffuen / lige som en Asen / naar secken falder aff hannem / Saa

gaar

gaar hand paa lofftet / icke ath hand vil henge sig der / Men at hand kand see sig om vdi gaden / effter en anden.

Til det andet / Naar den Ecteskabs Dieffuel haffuer i saa maade stuckit sin ene fod ind imellem Ectefolck / oc affskild Hiertene fra huer andere / saa sticker hand siden den anden fod ind met / oc vil ocsaa skilie Legommerne fra huer andre / oc gøre aff ith kød / tuende kød / kommer dem til at de gide icke lid / eller seet huer andre / saa at de bliffue kede aff graapenbrad / oc lengis effter vildbrad / Som mand ocsaa vel forfaret / huad Dieffuelen kand vdretter i denne sag / At mangen som haffuer en skøn / deylig oc from Quinde / vender sig dog fra hende / hen til en slem skarns seck

Til det tredie / Er det saa Sathan kand i saa maade (som sagt er) inted vdrette hoff somme Ectefolck / Da lader han alligeuel icke aff / at bruge andre meddel til at gøre ith kød til tuende kød / ath om hand kand icke plat afskilie dem / da faaer

hand dog wkrud iblant dem/ saa de falde fra den venlighed / oc behagelighed / som den ene skulde haffue til den anden/ oc begynde at hade huer andre/ kiffue oc trette bande oc sende/ knurre oc murre at huer andre / oc vndertiden før end de bliffue rettelige forligt / da kommer hand en anden wlycke/ oc perlement aff sted / oc optender en ny Ild aff en liden gnist/ paa det/ at Guds orden oc vilie / skal io icke haffue sin fremgang i Ecteskab/ Her hoss bør oss ocsaa at forklare met en Histori / huor treskelig Satan legger sig ind imellem Ectefolck / at hand kand gøre wfred iblãt dem/ Det vaar ith par folck som begynte at leffue i kerlighed oc enighed met huer andre/ oc toge sig vare for den Ecteskabs Dieffuel / saa ath hand selff ingen bucr kunde faa met dem / Saa tog hand fordt en gammel Trolquinde til raad / oc loffuede hende ith røt par sko / om hun kunde komme wenighed i mellem dem / Den gammel Quinde gick hen til Hustruen / oc sagde

oc sagde til hende / at hendis Mand haff-
de i sind / at vilde myrde hende / oc til ith
tegen / da skulde i finde en rage Kniff lig-
gendis vnder hans hoffuit Pude / oc gaff
hende det raad / at hun skulde ocsaa legge
en Kniff vnder sit Hoffuit / och komme
hendis Mand tilforn / Der effter sagde
hun til hendis mand / huorledis hun vil-
de gøre hannem det samme / hand acte ath
gøre hende / der hand det fornam / saa bleff
hand før rede / oc skar struben sønder paa
hende / Den tid Trolquinden kreffuede /
de røde sko aff Dieffuelen / oc mente hun
haffde vel fortient dem / saa racte hand
hende dem til / paa en stang / oc sagde / Jeg
kommer dig icke nermer / thi du est langt
verre end jeg er / Om dette er saa skeed el-
ler ey / gøris icke behoff nøye at randsage /
Men her giffuis dog met ath forstaa /
huor bitterlig Ecteskabs Dieffuel ha-
der Ectefolck / som ville gerne leffue
Christelige / och vel met huer andre /
Mod saadan Ecteskabs Dieffuels arge-
list /

lift / oc at mand kunde bliffue varactig i den begynte kerlighed oc enighed / er dette det beste raad oc medel/at Ectefolck komme idelige ihu den baand oc contract dem bleff giort imellem i deris Ectestabs begyndelse/oc holde den for ith Sacramente/hvilcket som skal altid paaminde dem/ at de skulle leffue/i kerlighed/ oc samdrectighed/effter Guds orden oc vilie/ oc vide/at de ære icke nu mere tuende kød/men ith kød/saa at den ene skal elske den anden lige som sit egit Legomme/ fly oc sky vsamdrectighed oc lade kerlighed gaa for sig efterdi/ den er Gud alsommest behagelig oc vil gerne bo hoss saadanne Ectefolck / Der til met / til at beholde saadan Ecteskabs kerlighed / er det ocsaa saare gaffnligt at Manden boer hoss sin Hustru met fornufft / effterdi / som S. Peder siger / hun er ith skrøbeligt kar / Quindfolck haffue megen skrøbelighed / ere icke altid ens til sinde/kūde lettelige lade sig fortørne Der saar effterdi Manden er sterckere oc klogere

klogere/skal hand icke saa lettelig lade sig beuege til vrede/At lige som verdslige Regentere nødis til at see tit oc offte gennem fingre/megit høre oc see/lige som de hørde oc saae det icke/Som mand pleyer at sige Qui nescit dissimulare / nescit regnare/ Huo som kand icke vndertiden see gennem fingre/den kand icke regere/ J lige maade/om det skal ellers gaa vel til vdi huss Regimente/skulle Mendene ocsaa skicke sig/Der faar er det vel rettelige sagt/ At der hører io saa stor konst oc forstand til rettelige at regere en Hustru/som at regere ith lempelige land / Der hoss siger mand ocsaa at met slaen gører mand icke fromme Quinder / Thi slar mand en fanden vd/saa slar mand ni ind igen/kand manden met sin fornufftighed/oc fromhed/gøre en ond oc vfornufftig Quinde noget frommere/da er det bedre/Som wi haffue Exempel aff en from mand hoss Hedningerne/som hed Socrates/mig tyckis dog hand haffde ladit Doctor Semand ride

for

for sterck ind i Hussit/oc kuiler mig / paa om mange andre skulde vere saa megit tolmodige/det vaare icke helder gaat / Dog vdrette hand mere met sin tolmodighed / end hand haffde brugit sin Regimente / paa det alsom skarpiste/Oc er denne Historie / Säme Socrates haffde vnderttiden Alcibiadem til gest / da bleff Hustruen (som hed Zantippa) saare vred / oc reff hastelige Bordugen / oc Maden aff bordet/Da bleff Altibiades fortørnet / och spurde Socratem at / hui hand kunde fordrage saadan ondskab / Du suarede hand kant du dog holde din Høne det til gode / at hun fluer vnderttiden paa dit Bordt/oc bryder glass sønder / oc omuelter huad det er/Ja/sagde Altibiades/Høuen gør mig gode æg/Da sagde den anden / Saa føder min Zantippa mig ocsaa deylige børn Oc der Zantippa vilde icke lade aff ath sende oc knurre/sagde hun/kate Sacrates mig vnderer / du kant lide saadan knur / Hand suarede/ kant du dog lide at tridsen

knarcker

knarcker offuer din bryndt/En gong/som Zantippe løb effter hannem paa Gaden/ oc reff klæderne aff Legomet paa hannem Da bad Folckit som det saa / ath hand skulde sla/Ja (sagde hand) ieg fornemmer i ville gerne wi skulde slais/Paa det i kunde haffue nogit at lee ath. Men naar Socrates vilde gøre hende mest til mode / oc fortred/da tagde hand stille/Det haffde ner brift hiertet sønder paa hende. Thi en ond Quinde / oc Dieffuelen ville ingen lunde være foractede.

Saadan Historı giffuer ieg ekon der faar tilkende / til at forklare det som før vaar sagt / huorledis en mand skal leffue fornufftelige met sin Hustru/ oc rette megit mere gaat vd met sin fromhed/end met slaffenden/ oc banden / Saa at en viss oc forstandig mand kand vel kōme en ond hustru i laffue / huilcket som icke kand ske / met offuermaade vold/oc tyranni/dog tyckis mig alligeuel icke at vare raadeligt/at mand lader Doctor Semand ride saa fierk i hussit/som nu sagt er om Socrate.

Den fiette skadelige forhin-
dring/som Ecteskabs Dieffuel gører /
mod Eua skabning aff Adams side
som betyder Mandens Herre-
dom offuer Quinden.

WI haffue her til/besynderlige handlet om Adam / det er / huorledis Mendene skulle haffue sig mod deris Hustruer / oc beuare sig for Ecteskabs Dieffuel/Nu ville wi ocsaa tage Euam for oss oc høre huorledis Quinderne skulle skicke sig mod Mendene/paa det / de kunde ocsaa forfremme fred/oc enighed/ Ecteskabs Dieffuel til tratz / huilcket dem bør dog paa begge sider ath gøre / saa megit dem mueligt er.

Først siger Moses/ at Gud skabte Euam /icke aff Adams hoffuit/ icke heller aff hans Føder / men aff hans side huor aff wi beslutte /saa megit som Eua skabning tilhører/at hun er skabt Adam til en Hielperinde/oc regenterinde/icke i min-

anrette weenighed oc splidactighed imellem Ectefolck/ Och besønderlige der de vaare begge faldne i Synd / oc Eua bleff nidtrycet vnder hendis Mands Herredøme Da bekom Sathan aarsage/aff den skabning / som Gud skabte aff Adams side/ at bekomme formedelst Quinden megen wlycke i Ecteskab/lige som hand forsøgte sig tilforn met Mendene / som wi haffue giffuit tilkende / Saa griber hand nu fat paa Quinden/ som her efterfølger.

Den tid hannem vitterligt vaar/ i huad verdighed Eua vaar skabt vdt / i begyndelsen/oc huorledis hun bleff siden nedtryct / saa driffuer hand hende der til / ath hun skal legge sig effter / ath hun kand faa den mact och ære igen/ som hun haffuer mist / oc tage Regimentit fra Adams haand /oc ingenlunde samtycke at Gud sette hende ith tren eller

thu nid bedre/ Men at hun skulde / met villighed / sige / som en Romere sagde / Vbi non sis qui fueris / non est cur velis viuere/ Saa at hun vilde langt helder leffue i wfred oc wsamdrectighed / end hun vilde ydmyge sig / Oc end dog Dieffuelen haffuer icke saadant kundt fuldkomme hoss den fromme Euam / huilcken som haffuer (vden tuil) huldet sig mod Adam vdi al vnderdanighed / Saa forfare wi dog alligeuel / Huorlunde hand driffuer sit spil hoss hendis Døtter / Oc effterdi Quinderne kunde inted verre taale paa Jorden / end at de skulle være deris mend vnderdanige/ oc bucke sig for dem / Der faare tencke de til / Huorledis de kunde kaste saadã byrde aff deris skuldre oc velde sig ind i Mandens Regimente / oc herredømme / oc sette al deris velfert der paa skøtte inted/ de giffue hug vd helder tage hug ind / oc kommer der visselig strid / effter saadan Herredoms attraa oc begering

ring / Som en Denske Poet ocþ sagde / Lige som der er ekon en Soel paa Himmelen / saa bør ocsaa at være en Regentere / om det skal ellers være fredsommeligt. Non capit regnum duos / nec regna socium ferre / nec tedæ sciunt. Tho Herrer i ith land / oc tho Stecke i ith huss forligis aldrig / Som ocsaa Julius Cæsar sagde / Hand vilde helder være Fogit i en Lands by / oc haffue Regimentit alene / end hand vilde regere i Rom / met en anden / som hand icke helder gaff sig til freds før end hand haffde formedelst stor Blods vdstørtning bekommit saadan Regimente / Lige saadant spil kommer Ecteskabs Dieffuel aff sted / iblant Ectefolck / Ath effterdt Manden er Regimentit befalet / oc vil icke giffue nogen anden saadan ære / Och Quinden / aff Ecteskabs Dieffuels tilægelse / vil icke være tilfreds der met / Hun vil met mact / haffue Regimentet aff hendis Mands haand / saa at der findes

 selden

stelden noget huss / vdi huilcket Doctor Semand haffuer ey fangit Regimentet / Men huad onde der følger effter saadan Sathans til eggelse / Det giffuer dagelige forfarenhed til kende / Huorledis Ecteskab der met forstøris / Huss regimente om kuld kastis / venlighed oc kerlighed vdslyckis / Kiff / Trette / tuedract / Banden och senden / ere de første retter om Morgenen / Der aff voxer ocsaa Anden stor wlycke / som er / ath deris bønner / oc anden Gudis Tienniste forhindris / Oc falde saa hen baade i liffs oc Siels vaade.

Til det andet / Saa lader den Ecteskabs Dieffuel sig icke der met nøye / at hand kand ophesfue Quinderne vdi lige Regimente met Mendene / Paa det hand kand forstøre Guds Orden / oc bort tage fred och endrectighed / Men hand drifuer dem ocsaa (efterdi de ere

skrøbe-

ſkrøbelige kar) til ſaadan en driſtighed /
at de ville icke aleniſte vere deris Mend
vnder danige ſom dem burde / och icke
helder aleniſte ſidde i lige Regimente met
Mendene / Men traae effter ath tuinge
Mendene plat nid vnder deris Regimen-
te och befalning / och legge Manden
den Byrde paa / ſom Gud lagde hende
paa / Saadan befalning tog Eua ſig til
effter hun vaar forlaackit aff Dieffuelen/
oc antuordede Adam it Eble oc bød han-
nem (ſom den førſte D: Semand) at han
ſkulde/foruden genſigelſe /anamme det /
oc bide paa det / Oc beklagede ſiden Adã
ſaadant haardelige faar Gud / oc ſagde /
Den Quinde du gaffſt mig/hun gaff mig
det Eble/oc ieg aad der aff / Oc her vdi
ville Eua Døtter haffue deris Moders
art / Ja ſaa veldelige/ at det er en al-
mindelige klage oc plage / baade i det Ro-
merſke och Tørckiſke Keyſerdømme /
Huorledis Doctor Semand haffuer Re-
gimentet / Som ocſaa Hiſtorier forklare/

at vdi nogle land haffue Quinderne set deris Mend paa stole ved Rocken / och selff fört Regimentit alene / och regere Land oc Rige etc. Det skeer ocsaa nu vdi dag i mange store Köbsteder / ath Quinderne köbe / oc selie som de ville selff / Oc er det saa / Manden vnderttiden köber noget / naar Quinden er i Kircken / eller paa Taatrit / behager saadan köb hende / gaar oc vel / Men behager det hende icke / da skal köbet opslas / och hendis Mands ord skal inted gelde.

Saa siger mand ocsaa / at vdi en stor Stad / ved stads Porten / hengde en stor side Flesk / oc vaar screffuit der hoss / at huilcken som haffde icke Doctor Siemand hiemme / den skulde tage Flesket bort / Oc der vaar i lang tid ingen som torde annamme det / paa det siste kom en Bonde / oc vilde tage det bort / Da robte Portenёren til hannem oc sagde / at vil

hand

hand tage Flesket bort/ da skal hand bære det vnder Kiortelen / Da suarede Bonden oc sagde/Det tør ieg icke gøre. Thi besmitter ieg min Skiorte / Da tager min Hustru imod mig naar ieg kommer hiem/ saa ieg føler det /Der faar maatte hand lade Flesket henge / Offuer saadan Quinde Regimente/gaff Cato / en viss och mectige Romere / for klagemaal for det gantske Romeske raad / oc sagde Vi Romere / haffue Regiment off.... den gantske Verden / Men vaare Hustruer de haffue Herredomme offuer oss.

Men huad for splitactighed Satan bekommer met saadan Regiment / giffuer daglige exemple tilkende / oc gaar lige saa til/som vdi Bøndernis oprør vdi Tyske Land / Naar vnderdanen vil være herre/ Oc Herren skal være Suend / da begyndis Krig oc Blod styrtning / som ocsaa de samme arme Bønder fornumme.

D v   Paa

Paa det Quindfolck kunde vocke
sig faar saadan skreckelige Dieffuels hu-
skud / Hoffmodighed och Dristighed /
Ath de kunde opholde samdrectighed och
kerlighed / oc at det kunde gaa dem vel
met / baade til Liff oc Siæl / Det staar
aleniste der vdi / At de skicke deris tanc-
ker / Gerninger / Leffnit / och Sind /
effter Guds vilge oc befalning / Ath /
effterdi Gud haffuer for den opryndelige
Synd skyld / degraderet och ydmyget E-
uam oc alle hendis Døtter / at de skulle
icke sidde i lige Regimente imod Mende-
ne Men vere dem vnderdanige / och ken-
de dem̃ faar deris Herrer / Da skulle for-
di Quinderne gerne och tolmodelige bære
saadan Kaarss / som Gud haffuer lagt
dem paa / oc giffue sig met al ydmyghed
vnder deris Mends Herredømme / De
trøste sig der met / at deris kaarss varer icke
euindelig / men fanger snarlige ende / och
siden i den anden Verden vil Gud opheff-
ue dem vdi den samme ære oc verdighed /
som

som de haffde i begyndelsen i Paradis / oc gøre dem da lige ved deris Mend.

Saadan loff giffuer den Hellige Petrus / den fromme Saræ / ath hun ydmygede sig for hendis Mand / oc kaldede hannem Herre / oc som en Hedning sagde / Æquo animo pœnam / qui meruere ferunt / Det en haffuer forskylt / det lider hand diss taalmodigere / Fremdelis siger mand ocsaa vdi det almindelige Ordspraag / Feras / non culpes / quod vitari non potest / Det mand skal gøre Det maa mand helder gøre gerne / end vnõguillige / Thi vnõguillighed hielper inted / mẽ gører ekon det onde verre / derfaar skal en from erlig Quinde giffue sig velwillige vnder saadan paalagde straff / oc ikke stunde effter lige Regimente met Manden / Men gerne vnde den Regimentit / huilcken Gud haffuer befalet den / oc tolmodelige forbide effter samme byrdis forledskilse / som skal endelig ske / naar dette syndige legom leggis til hwile oc ro.

Men

Men er det saa / Quinderne ville icke effter Guds vilie / være tilfreds / Men ville kaste saadan paalagd Byrde fra sig / Och vilde endelige slas met Manden om Regimentit / oc vinde hannem det aff met strid / saa tabe de allt-uel / Oc faa hug til met / Thi Gud hielper da den sterckiste / Der faar er det de beste raad / at Doctor Hemand / vi-ger Doctor Hermen / och vnder hannem Regimentit / paa det hun kunde disbe-dre met vnderdanighed leffue i fred oc ro-lighed/end met oprør mod hendis Herre/ leffue vdi idelig wfred/ kiffuen oc tretten Met lydactighed / oc vnderdanighed / kand mand vnder tiden formilde en Ty-ran / Oc en from lydactige Quinde / kand i lige maade tit bøye och formilde en knubnorden och Tyranniske mand / El-lers / som mand pleyer at sige/ kunde tho haarde stene ic-ke vel male smaat.

Den

Den Siuende paagribel-
se / met huilcken Ercelkabs
Diefſuel / vil forderffue det ord som Mo-
ses setter fremdelis oc siger saa /
Gud bygde en Quinde aff
Rebbenet som hand
tog aff Men-
nisken.

Er bruger Moses ith be-
synderligt oc wuonligt ord /
siger icke som til forne / at
Gud skabte Euam / Men
hand bygde hende aff A-
dams Rebben / Huor met /
hand vil giffue klarlige til kende / Huor
faar Gud skabte Euam / oc gaff hannem
hende / som er / Først paa det ath hand
skal icke giffue sig fra hende / som andre
Diur gøre / Men giffue sig i rolighed hoss
sin Quinde / oc bygge och bo hoss hende
som Adam ocsaa sagde / Der faare skal
en

en Mand forlade Fader oc Moder / och henge ved sin Hustru.

Til det andet / Giffuer Moses met disse ord at forstaa ath Eua skulde være Adams methielperinde / formere Husset / affle Børn met huer andre / och optucte dem i Guds fryct.

Til det Tredie / vil hand ocsaa giffue der met tilkende / ath Eua skulde være Adams Husholderinde / at huad Adam samlede til Kelderen oc Stegersit / det skulde hun holde til raade / oc see vel til gaffns i Husit / den stund Adam vaar vde / och arbeyde for den del hand skulde føre ind i Husset / Der faar kalder och Paulus (til Titum 2.) Quinderne / Custodes domus / Huss voctere / Och der faar haffue ocsaa Hedningerne malet Venerem paa eth Snegel huss / Giffuendis der met at forstaa / at lige som en snegel / drager altid sit Huss met sig / Saa skulle ocsaa Quinderne bliffue i Huset / oc icke

Huad trette oc hug der følger effter / det giffuer daglige forfarenhed til kende.

Til at vocte sig for denne Ecteskabs Dieffuels listighed / oc at vndfly kiff / trette oc wfred i Ecteskab / skulle fromme oc Christelige Ectefolck / effter Guds Orden och vilge begynde oc ende deris Ecteskab / Och skal en Ectemand først betencke huorledis gud haffuer bygt en Quinde oc giffuit hannem den / Paa det hand skulde haffue alsom største lyst oc vilge / til at bo oc vare hoss sin Hustru och Børn / leffue hoss dem / oc holde dem til Guds fryct / Siden skulde ocsaa Quinderne giffue vel act paa Guds Orden / och skicke deris Ecteskabs leffnit der effter / holde sig hiemme vdi Hussit / oc holde til raade det som Manden indsamler met sin Sued oc Arbeyde / oc tage sig ekon vare hiemme paa sit Embede / oc lade

 andre

andre wduelige Quinder / løbe hid oc did / Dandse oc springe / oc bruge løsactighed.
Ville Ectefolck saa skicke sig paa beggge sider / da kunde de bo venlige och samdrectelige hoss huer andre / At den ene er gerne hoss den anden / at det gører Quinden ont / naar Manden er fra huss / oc Manden er ilde til freds naar hand kand icke vere hoss Hustruen och Børnene etc.

Det Ottende stød / som Ecteskabs Dieffuel gør / imod det ord / som Moses siger / at Gud ledde Euam till Adam.

HEr met giffuer nu Moses tilkende til en beslutning / huorledis Gud haffuer det saa forordinerit / Ath Men-

Menniskens vilkaar skal icke vere saadant/ som wmelindis Creaturers vilckaar ere / at de maa tilhobe føye sig huem och huor mange de ville / Men (som tilforne er sagt / om Ada søffn) Da skulle de bede Gud / om en god stoldbroder / Tht som Christus siger hoss Joannem / ath hans Fader arbeyder end nu i dag hoss/ oc i alle sine creatur etc.

Dette veed Dieffuelen saare vel/ Der faat lige som hand legger sig imod alle Guds gerninger / Oc vil icke lade vare gaat / det som Gud haffuer giort gaat / saa legger hand sig ocsaa imod denne Guds gerning/ Oc driffuer Folck enten til Horeri / eller ocsaa at de skulle (Gud wadspurt) tage til Ecte/ effter deris egen vellyst oc tycke/ Saa ath de ere saare mange Folck / huilcke icke Gud / men Dieffuelen tilhaabe føyer vdi Ecteskab / Oc efterdi

 for-

Forælderne / Slect oc Venner ere Guds metdelere / ved huilcke hand tilføyer huer sin Ecte Person / Saa legger Dieffuelen sig til Marcken imod Gud Oc hans meddel / saa at Børnene enten foracte dem / Oc følge deris egen velløst effter / Och gøre der met Forelderne Hiertens sorrig / helder ocsaa kommer Forelderne til at forgribe sig imod Guds Orden / at naar de ville forsørge deris Børn / Da see de meget mere hen til Rigdom / megen veldig Slect och Venner / end til Guds orden oc vilge / Huor aff der voxer siden megen vlycke / J det de ville / mod Guds vilie / komme dem sammen / Som haffue huercken løst eller kerlighed til huer andre / Saa leffue de ocsaa sigen vdi Ecteskab foruden kerlighed til huer andre.

Der imod skulle vnge Mennniske vel giffue act paa denne Guds Orden oc skick

oc skick / oc effterdi en from Quinde kommer aff Herren / Som Salomon siger / Der faar skulle de først for altingraadsla met hannem der om / och bede hand vilde beskicke gode middel / Som kunde tilføye hannem en from Quinde / huilcken hand haffde skabt hannem til gode / Och lade sig siden nøye met den Gud haffuer beskicket hannem.

Oc der faar skulle Børnene icke foracte Foraldrene / Men lade dem giffte sig / Effterdi / de ere de rette meddeler / forskicket aff Gud der til / som de Hellige Patriarcher och haffue giort / som Bibelens Historier vduiser / huilcket ocsaa vaar venligt hoss Hedninger / Huess Historier oc Exempler vaar faar langt at opregne.

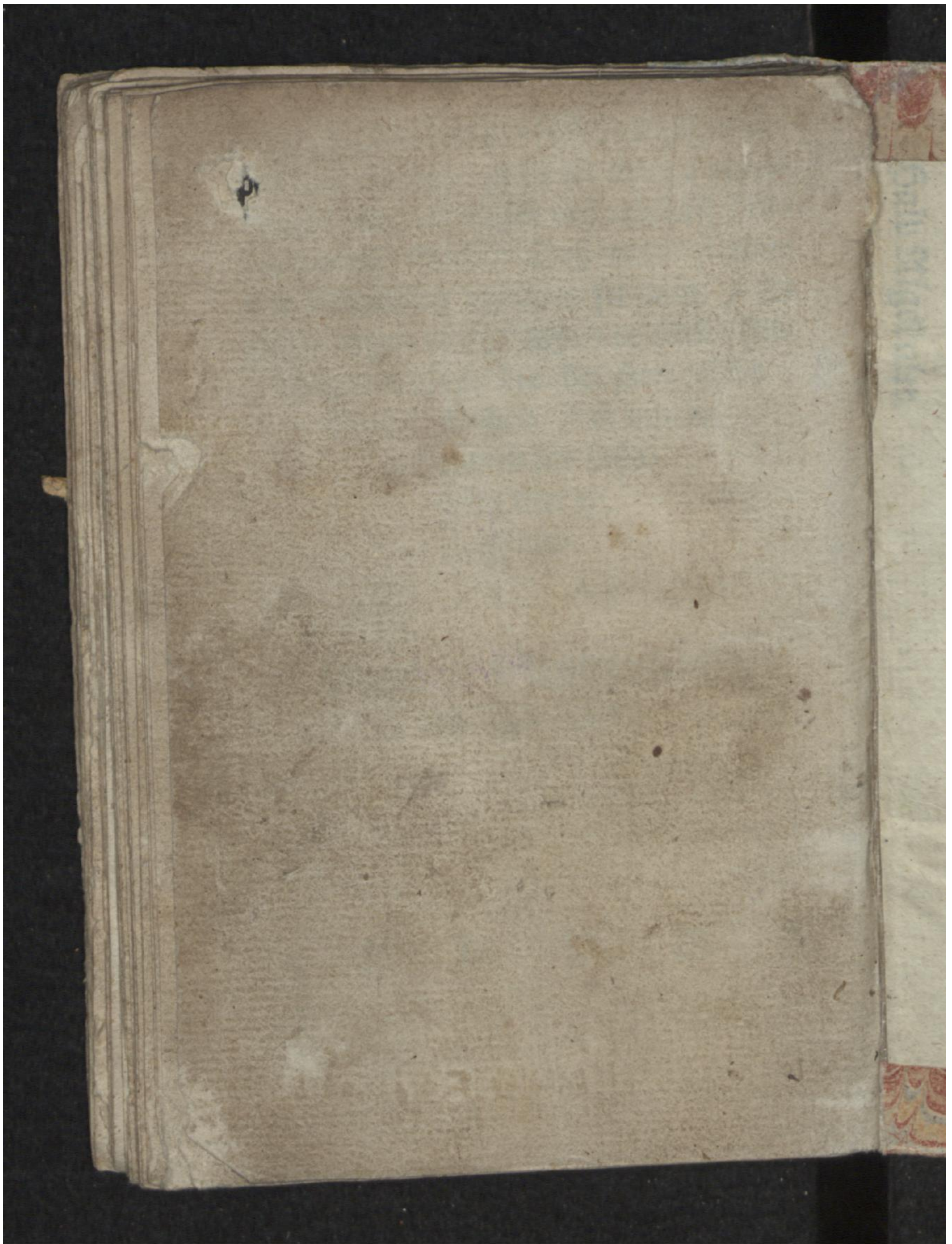
Disligeste skulle ocsaa Forelder-

ne oc Formynderne / flittelige giffue act paa/ oc tencke / at de ere inted i denne Sag/ vden meddeler och redskaff / tilskickne aff Gud / Och at det stander icke altsammen vdi deris fri vilge / At giffue nogen bort / Men de skulle flittelige randsage om det skeer effter Guds Orden / oc om det er hannem saa behagelig eller ey.

Finis.

Prentet i Københaffn
M. D. Lvii.

H. G. K. V. D. A.

BIBLIOTHECA REGIA
* HAFNIENSIS *